

Scenariusz wycieczki przyrodniczej
opracowały i przeprowadziły:
mgr Alicja Karwasińska
mgr Ewa Jerczyńska

Temat: Żerkowsko – Czeszewski Park Krajobrazowy

Cele:

◆ wiadomości

- uczeń posiada podstawowe wiadomości na temat różnych form ochrony przyrody:
  - park krajobrazowy,
  - pomnik przyrody,
  - rezerwat przyrody,
  - ochrona gatunkowa – szczególnie ptaków;
- zna zbiorowiska roślinne typu łąg, grąd, oles, bór sosnowy;
- nazywa warstwy lasu;
- rozpoznaje podstawowe gatunki drzew.

◆ umiejętności

- uczeń posługuje się mapą,
- korzysta z kluczy do oznaczania gatunków drzew, ptaków, zbiorowisk roślinnych;
- wykonuje polecenia na podstawie instrukcji;
- stosuje w praktyce posiadane wiadomości.

◆ postawy

- uczeń rozumie potrzebę ochrony przyrody,
- aktywnie spędza wolny czas.

Program wycieczki:

1. Przejazd autokarem z Wrześni do Czeszewa.
2. Przydzielenie uczniom zadań, rozdanie kart pracy.
3. Spacer po Czeszewie, zbieranie informacji potrzebnych do wypełniania kart pracy
4. Przeprawa promem „Nikodem” na lewy brzeg Warty.
5. Spotkanie z Leśniczym – omówienie zadań do realizacji na terenie Żerkowsko – Czeszewskiego Parku Krajobrazowego.
6. Spacer po parku, realizacja zadań.
7. Podsumowanie zajęć, omówienie kart pracy, przeprowadzenie konkursu, odpoczynek przy ognisku.
8. Powrót autokarem do Wrześni

1. **Żerkowsko –Czeszewski Park Krajobrazowy** leży w środkowej Wielkopolsce, w gminach Miłosław, Nowe Miasto nad Wartą, Żerków, częściowo w powiecie wrzesińskim, częściowo w jarocińskim. Utworzony został w 1994 roku. Obejmuje 15 640 ha powierzchni. Lasy stanowią 39% powierzchni parku, reszta to grunty orne. Teren parku leży w dorzeczu Warty i jej dopływów : Miłosławki i Lutyni. Przedmiotem ochrony jest unikalna, bardzo urozmaicona rzeźba terenu, bogate i ciekawe zbiorowiska roślinne, rzadkie gatunki roślin i zwierząt, a także walory kulturowe, związane z bogatą przeszłością tego regionu.
2. To tutaj już w 1907 roku powstał pierwszy w Wielkopolsce **rezerwat przyrody** . Obecnie na terenie parku istnieją 4 rezerwaty :
  - „**Czeszewo**” - utworzony w 1959r. Przedmiotem ochrony na jego terenie są zbiorowiska roślinne grądy i łągi jesionowo- wiązowe.
  - „**Lutynia**” - utworzony w 1959 r. Dominujące zbiorowiska to grądy i łągi.
  - „**Dwunastak**” – utworzony w 1959 r. chroni drzewostany liściaste i mieszane.
  - „**Dębno nad Wartą**” – utworzony w 1974 r. Ochroną objęte są rzadkie gatunki ślimaków świdrzyków oraz równonogów , dominujące zbiorowisko roślinne to dębina.
3. Na terenie Parku liczne są **pomniki przyrody** : dęby szypułkowe i bezszypułkowe, lipy drobnolistne, jesiony wyniosłe, topole białe, graby.
4. Obiektem chronionym są również **gniazda ptasie np. bielika i kani, z obszarem wokół nich.**
5. Na terenie Parku występują rzadkie gatunki ptaków: **bielik, kania ruda, kania czarna, kruk, dzięcioł duży, zimorodek, bąk, bocian czarny** – podlegają one **ochronie gatunkowej.**
6. Cenne pod względem przyrodniczym są **parki podworskie**, szczególnie w Miłosławiu, Śmiełowie i Żerkowie.

Karta pracy

W Żerkowsko- Czeszewskim Parku Krajobrazowym występują rzadkie, podlegające ochronie gatunkowej ptaki: **bielik**, **kania ruda**, **kruk**, **dzięcioł duży**, **zimorodek**, **bąk**, **bocian czarny**, **kormoran**. Kolonię tworzy **czapla siwa**. Rozpoznaj i podpisz przedstawione ptaki, wykorzystaj klucz do rozpoznawania gatunków!

7. Rezerwat przyrody – obszar obejmujący zachowane w stanie naturalnym lub mało zniszczonym ekosystemy (gatunki roślin, zwierząt), mające istotne wartości naukowe, przyrodnicze, kulturowe bądź krajobrazowe. W województwie wielkopolskim jest około 100 rezerwatów. Ze względu na sposób ochrony istnieją **rezerваты ścisłe i częściowe. W rezerwacie ścisłym gospodaruje sama przyroda bez ingerencji człowieka. W rezerwacie częściowym jest określona ingerencja w celu wzbogacenia istniejących tworów przyrody.**

Zwiedzanie rezerwatu wymaga zezwolenia od konserwatora przyrody lub nadleśnictwa. Należy zachować podstawowe zasady kultury turystycznej i pamiętać, że znajdujemy się na obszarze chronionym. Na ogół w rezerwach zabronione jest:

- polowanie, chwytanie lub płoszenie zwierząt;
- niszczenie i uszkodzanie napotkanych nor i dziupli, a także uszkodzanie mrowisk;
- niszczenie gniazd ptasich i wybieranie jaj;
- niszczenie krzewów lub drzewek;
- zbieranie dziko rosnących roślin lub ich części (kwiaty, owoce);
- zbieranie zwierząt (np. ślimaki);
- używanie pojazdów;
- paleni ognisk i palenie tytoniu;
- zanieczyszczanie terenu rezerwatu odpadkami;
- zakłócanie ciszy (śpiewy, krzyki, używanie urządzeń radiowych).

W niektórych rezerwach są dodatkowe ograniczenia, których należy przestrzegać.

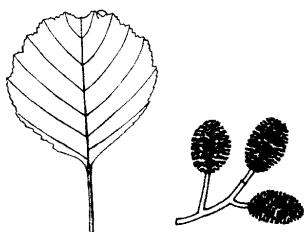
Karta pracy

Naturalną roślinnością środkowej i zachodniej części Europy, leżącej w strefie klimatu umiarkowanego, są **lasy liściaste z przewagą grądu, czyli lasy grabowo-dębowe**. Takich naturalnych zbiorowisk, nie zmienionych przez człowieka, w Europie zachowało się niewiele. Ostatnimi dużymi kompleksami tego typu są Puszcza Białowieska, a obok niej „Lasy Czeszewskie”. Dęby na terenie rezerwatów w okolicach Czeszewa osiągają wiek 400- 600 lat i imponujące obwody 600 cm. Jest to ważne miejsce przyrodnicze w skali europejskiej.

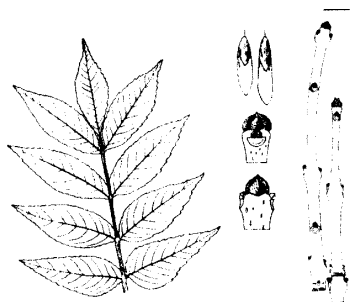
Za pomocą załączonego klucza rozpoznaj zbiorowiska roślinne na terenie Żekowsko –Czeszewskiego Parku Krajobrazowego. Rozwiązanie swojego zadania udokumentuj zbiorami liści gatunków przewodnich. Nie zrywaj liści - jesteśmy w rezerwacie przyrody!

Klucz do oznaczania zbiorowisk roślinnych

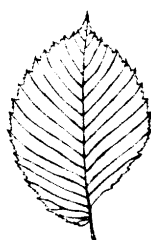
1. Zbiorowisko roślinne rośnie na podłożu
  - a) wilgotnym – czytaj punkt 2
  - b) suchym - czytaj punkt 3
2. Gatunkiem przewodnim (dominującym) jest
  - a) olsza – czytaj punkt 4

- b) jesion i wiąz – czytaj punkt 5

jesion wyniosły

wiąz szypułkowy

3. Gatunkami przewodnimi są

- a) drzewa liściaste – czytaj punkt 7
- b) drzewa iglaste, sosna – czytaj punkt 6

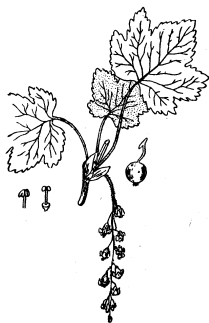
4. Jest to zbiorowisko leśne – **oles** .

Olesy – zajmują najbardziej wilgotne siedliska leśne, w których często pojawiają się wody stojące. Występują na obrzeżach zbiorników wodnych.

Charakterystyczne dla tego zbiorowiska są kępy utworzone przez korzenie olszy czarnej. W podszycie występują kruszyna, porzeczka, wierzba – łoża. W runie można spotkać roślinność szuwarową i bagienną- turzyce, irysy

kruszyna

porzeczka

wierzba - łoża

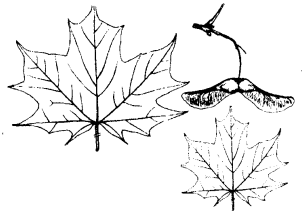

irys

5. Jest to zbiorowisko roślinne – **łęg jesionowo – wiązowy**.

Łęg jesionowo – wiązowy – to zbiorowisko leśne znacznie rozpowszechnione w Wielkopolsce, rosnące na wilgotnych, żyznych glebach. Cechuje się bogactwem florystycznym. Korony drzew budują jesion wyniosły, wiąz szypułkowy i dąb szypułkowy, klon zwyczajny, klon polny. W podszycie występuje czeremcha,

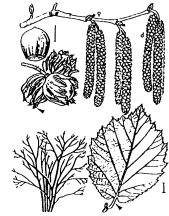
klon pospolity

klon polny

dąb szypułkowy

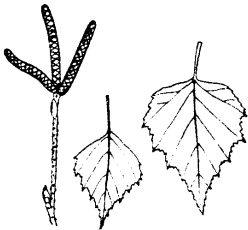

leszczyna

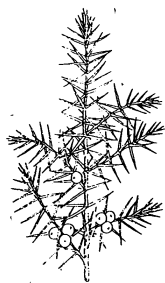
6. Jest to - **bór sosnowy**.

Bór sosnowy - to zbiorowisko porastające ubogie piaszczyste gleby.

Korony drzew budują sosna pospolita z domieszką brzozy. W skład podszycu wchodzi podrosty (młode drzewka) sosny, brzozy i jałowce. W runie występują wrzozy, borówka czarna, borówka brusznica, liczne gatunki mchów i porostów.

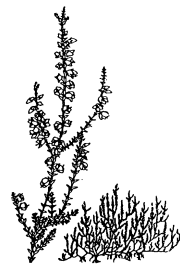
brzoza

jałowiec

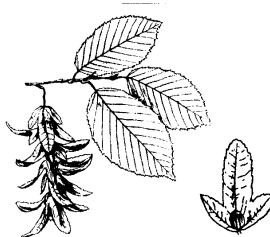
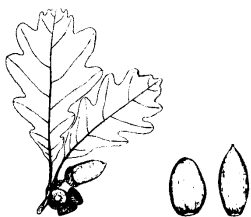
borówka brusznica

wrzos

7. Gatunkami przewodnimi są drzewa liściaste:

a) dąb i grab – czytaj punkt 8

- b) dąb – czytaj punkt 9
c) buk – czytaj punkt 10

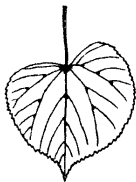

8. Jest to zbiorowisko – grąd

Grąd – to las dębowo – grabowy, najpospolitsze zbiorowisko w Wielkopolsce. Piętro koron drzew tworzą dęby, graby, lipy. W podszycie występują leszczyna i trzmielina. Pięknie wygląda runo wiosną, kiedy przed rozwojem liści drzew kwitną zawilec.

lipa drobnolistna

trzmielina

zawilec

9. Dąbrowa - zbiorowisko leśne występujące na kwaśnych glebach, raczej w Polsce zachodniej. W Wielkopolsce na niewielkich obszarach np. w WPN.

W koronach drzew dominują dąb szypułkowy i bezszypułkowy z domieszką buka i sosny. W podszycie występują kruszyna, jarzębina, a w runie borówki, trawy, paprocie.

orlica pospolita

jarzębina pospolita

10. Buczyna- żyzne zbiorowisko leśne, w którym króluje buk zarówno w warstwie wysokich drzew jak i podszyciu, gdzie występują młode buki.

W runie dominują trawy. W Wielkopolsce buczyny osiągają swoją wschodnią granicę zasięgu.

Konkurs podsumowujący wycieczkę na terenie Żerkowsko – Czeszewskiego Parku Krajobrazowego

1. Jakie formy ochrony przyrody poznaliście na wycieczce.
Nazwij je i podaj po jednym przykładzie!

- a)
- b)
- c)
- d)

2. Rozpoznaj i podpisz gatunki drzew!

.....

3. Najpopularniejszym zbiorowiskiem roślinnym w Wielkopolsce jest.....
Gatunkami przewodnimi w tym zbiorowisku są .....
i .....

4. Ptaki zasiedlające Żerkowsko –Czeszewski Park Krajobrazowy związane są z położeniem tego obszaru nad rzeką ..... i jej dopływami ..... i ..... Wymień ptaki, których pożywieniem między innymi są ryby!

- a) .....
- b) .....
- c) .....
- d) .....
- e) .....
- f) .....
- g) .....

5. Jaka jest różnica pomiędzy rezerwatem ścisłym i częściowym?

.....
.....
.....
.....
.....

6. Na terenie rezerwatu „Czeszewo” przedmiotem ochrony są .....
i .....

7. Wymień 5 najważniejszych zasad obowiązujących na terenach przyrodniczych prawnie chronionych!